
Het Princessehof te Leeuwarden

door
NOTARIS OTTEMA.

Het Princessehof te Leeuwarden is een Museum van vrij jongen datum, dat ontstaan is uit de liefde voor de uit- en inheemsche voortbrengselen der oude kunstambachten.

De verzamelingen, die het omvat vinden hunne huisvesting in het oude paleisje, dat in de 18de eeuw, toen Leeuwarden nog een stadhouderlijk residentiestadje was, de woning vormde van de moeder van den laatsten Frieschen stadhouder.

De verzamelingen, waaruit het Museum is samengesteld, werden door verschillende liefhebbers langs allerlei wegen, voor een belangrijk deel ook in onzen Indischen Archipel bijeengebracht en door den ondergeteekende als Conservator op systematische wijze geschild, geruild en door aanwinsten verrijkt.

Het op deze wijze verkregen Museum, waarvan de verschillende onderdeelen deels op min of meer toevallige wijze zijn samengekomen en dus ieder voor zich een zelfstandige plaats innemen, heeft daardoor de aantrekkelijkheid een persoonlijk karakter te bezitten en in een omgeving met een eigen oudheidkundig cachet te zijn opgesteld.

De schoonheid van de verzamelingen en van de omgeving waarin zij zijn opgesteld, is de draad, die deze verschillende onderdeelen op gelukkige wijze samenbindt.

De gevel, die in de stille van ouds deftige straat, achter het hooge hek en den voortuin ligt te droomen, herinnert ons aan de vroegere bestemmingen van het huis in de 17e en 18e eeuw.

Hoofdzakelijk dateert deze warm getinte baksteengevel met zijn zware zandsteen versieringen uit de 17e eeuw, toen het huis behoorde aan de familie van Aylva. De houten opbouw,

met de zeven ramen der zolderverdieping, is echter omstreeks 1731 aangebracht, toen Maria Louise van Hessen-Cassel, douairière van den, bij den Moerdijk omgekomen Frieschen Stadhouder Johan Willem Friso, die van 1731 tot aan haar dood in 1765 dit huis, de ten Oosten naastgelegen Papinga-Stins en het Westelijk vooruitspringende gebouw, als één geheel, heeft bewoond.

Ook een gedeelte van de binnen-versiering van het huis, zooals de Lodewijk XIV deuren en deuromlijstingen, vensterbanken, schoorsteenmantels en verdere gang- en kamerbetimmeringen doen ons denken aan het tweede en derde kwart van de 18e eeuw, toen de vrome later zoo eenzame en door haar rechtschapen eenvoud zoo geliefde „Marijke Moai” hier hare residentie had.

De meest volledige herinnering aan dezen glorie tijd van ons gebouw levert nog de tuinkamer met den in zwaarwichtigen barokstijl opgetrokken schoorsteenmantel, waarboven het door P. Nason geschilderde portret van den Frieschen stadhouder Hendrik Casimir II, op 12-jarigen leeftijd in fantastisch costuum, het rococo goudleerbehang en dito plafond en het schitterend uitzicht op den in Franschen stijl gehouden tuin. Zooveel mogelijk is bij de meubilering en aankleding van de benedenverdieping rekening gehouden met de deftige bestemming, die het huis in de 18e eeuw had.

Als hiermede verband houdend kan de aankleding van de rechter-voorkamer worden beschouwd. De betimmering en de barok-schoorsteenmantel zijn nog oorspronkelijk zooals ze ten tijde van Marijke Moai in het huis zijn aangebracht. De goudleerwanden en de aankleding van deze kamer zijn

Het Prinsessehof te Leeuwarden.

echter afkomstig uit of herinneringen aan het buiten Friesland te Idaard, in de 18e eeuw door leden van de familie Bergsma als Grietmannen van Idaarderadeel bewoond geweest.

In de gangen en portalen van het Prinsessehof treffen wij meerdere 18e eeuwse fonteintjes, poortjes, trapleuningen en -balusters en andere architectuur-fragmenten uit gesloopte huizen aan. Hierdoor werkt dit Museum op krachtige en praktische wijze mede aan het behoud van monumenten, die anders geheel verloren zouden gaan.

De vijf zalen op de eerste verdieping bevatten de verzameling van Indonesische en Chinese kunst.

Hier heeft de Indische verzameling, in het begin van deze eeuw door den Indischen onderwijzer Anne Tjibbes van der Meulen bijeengebracht, een opstelling gevonden.

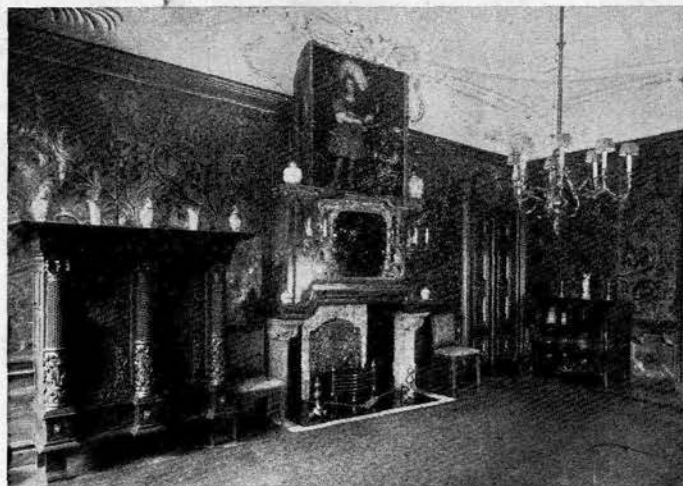
Ook hier staat het schoonheidsbegrip, staan de aesthetische qualiteiten van het tentoongestelde op den voorgrond. De bezoeker zal zonder door te groote hoeveelheden te worden vermoeid, hier een indruk kunnen krijgen van de mooie kunst en kunstnijverheid, die in onzen Archipel werd vervaardigd.

De Chinese kunstnijverheid is in het Prinsessehof hoofdzakelijk vertegenwoordigd door de ceramiek. In de achterzaal aan den tuin is een chronologisch overzicht daarvan opgesteld, loopende van den Han-tijd, dit is van omstreeks Christus geboorte tot het eind van de 18e eeuw.

De bezoeker treft daar voorbeelden aan van de vroege graf-ceramiek, zoowel als van de 17e en 18e eeuwse porcelainen, die in ons land met zijn oude koloniale betrekkingen, van oudsher gezocht waren. Speciale aandacht mag gevestigd worden op het porcelein uit de Ming-dynastie (1368-1644), dat in het Prinsessehof bijzonder rijk vertegenwoordigd is (in de porceleinzaal een vitrine met blauw en een met gekleurd en in de Verbeek-zaal een dubbele vitrine

H. H. Maria Louise van Hessen Cassel.

Goudleerkamer uit de 18e eeuw.

Gangpoort en trap uit de 18e eeuw.

met blauw z.g.n. kraakporcelein uit het laatst der Ming- en het begin der T'ching-dynastie benevens keizerlijke porceleinen, getypeerd door de vijfklauwige draken en de gele glazuur, een groote verscheidenheid voorraadspotten „Martavanen" uit verschillende tijden en een belangrijke verzameling grove porceleinen, de typische Chineesche export-waar naar Indië, opgesteld in de Verbeek-zaal op de tweede verdieping.

Een belangrijk deel van de in de Verbeek-zaal tentoongestelde Chineesche ceramiek is een geschenk van den Ingenieur A. D. R. Verbeek, ter eere van de nagedachtenis van zijn vader wijlen den Ingenieur Reijnier D. Verbeek.

Op deze zelfde verdieping treft men nog aan eene vitrine gevuld met 19e eeuwsch Chineesch porcelein en een vitrine met Japansch porcelein en aardewerk.

De Europeesche ceramiek is vertegenwoordigd door een groote verzameling van pl.m. 4000 stuks 16e en 17e eeuwsche Noord-Nederlandsche majolica-tegels, 17e en 18e eeuwsche Delftsche en 17e, 18e en 19e eeuwsche Friesche tegels, terwijl een afzonderlijke stelling oudere en buitenlandsche exemplaren bevat. Delftsch en Friesch aardewerk en een afzonderlijke kast met diverse Europeesche ceramiek sluiten hierbij aan.

Overigens is deze bovenverdieping bestemd voor tentoonstelling van oude kunstnijverheid.

Min of meer blijvend treft de bezoeker hier naast de ceramiek een collectie oud smeedwerk (meest muurankers) en gothische kisten aan. De ligvitrines alhier worden afwisselend gevuld met kleine voorwerpen van antieke kunstnijverheid, die voorzover niet opgesteld in de depot-ruimten, zijn opgeborgen.

Afwisselend zijn hiervoor beschikbaar verzamelingen van : sleutels en sloten, haardplaten, vijzels, kandelaars, meubelbeslag, horlogeklaven, tabaks- en snuifdozen, muntdoosjes en sluitgewichten, ruitersporen, goudsmidsmodellen, tinwerk, Friesch zilverwerk, geboortelepels en eetgerei (coutellerie), lijfsieraden, breischeeden, signetten, wandelstokken, zilveren kinderspeelgoed, gebrandschilderd glas, mangelplanken, stoven, horlogestanders, marsepain-, taai- en koekvormen, Friesche volkskunst en kleederdracht, oorijzers, waaiers, letterlappen, boekbanden, bontpapieren, scheepsafbeeldingen, ornament- en costuum-prenten. Deze korte opsomming is alleen compleet te maken door ze te besluiten met een kort en bondig „enzoovoorts".

De concierge-amanuensis is gemachtigd om, voorzover tijd en gelegenheid daarvoor beschikbaar zijn, aan speciaal belangstellenden in de Conservators-kamer gedeelten van deze uitgebreide tentoonstellings- en studie-collecties te laten zien.

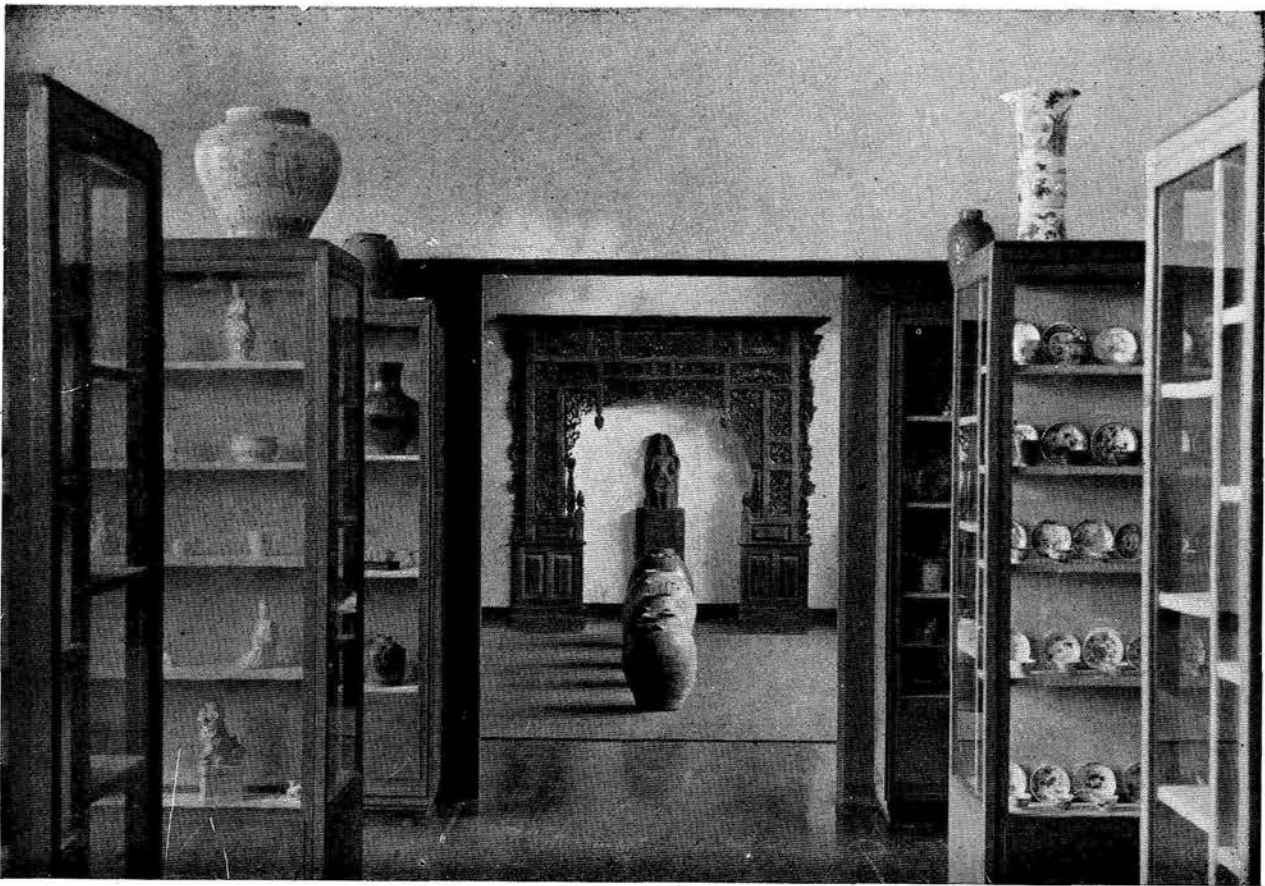
De Conservator, NANNE OTTEMA.

Hindoe-Javaansche plastiek en Chineesche martavanen 10e—15e eeuw.

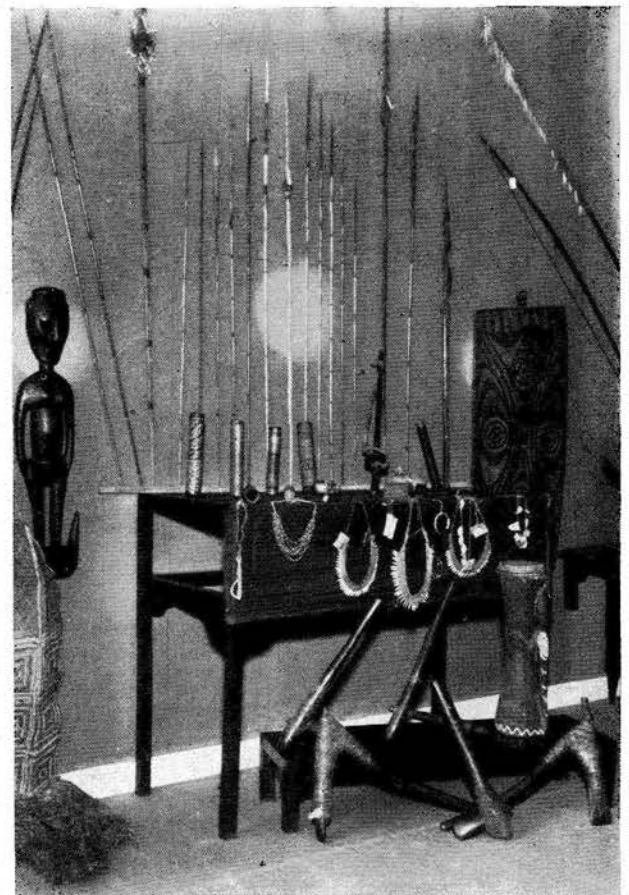
Ethnografische zaal.

Doorkijk van de Porcelainzaal naar de Hindoezaal.

Vitrine met keizerlijk Chineesch porcelein.

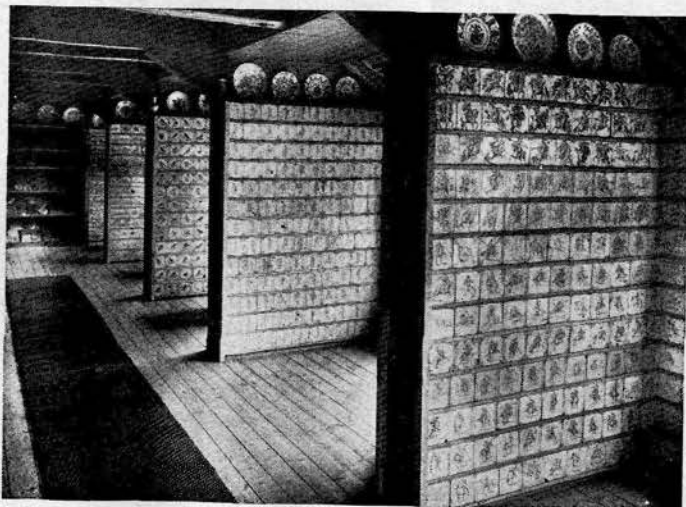
Steenbijlen, Wapens en opschik van Nieuw-Guinea.

Vitrine met kraakporcelein uit de 17e eeuw.

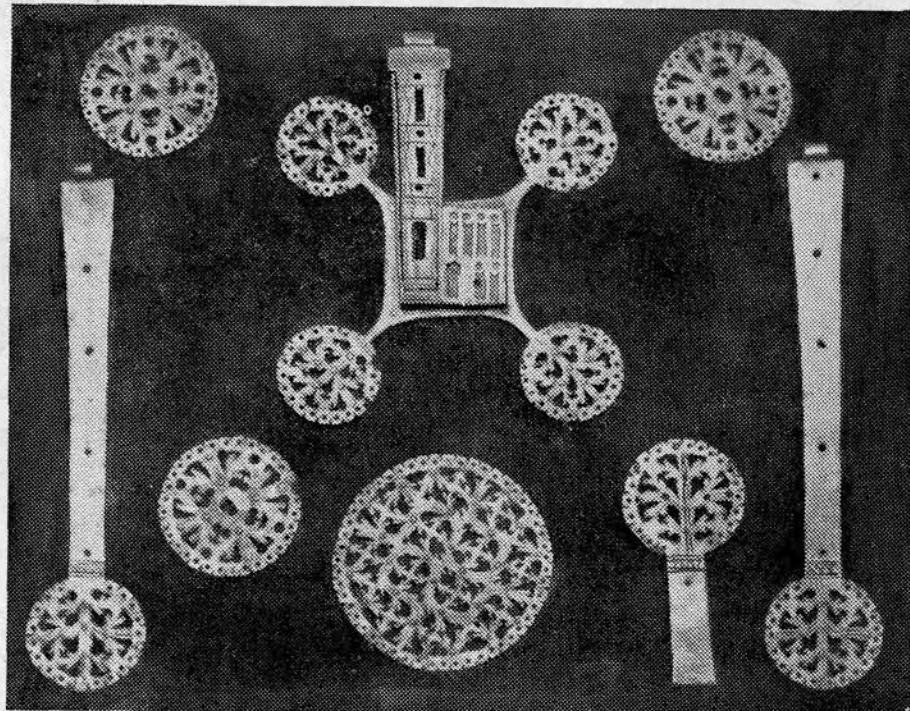
Eén van de in 1934 gerestaureerde tentoonstellingszalen.

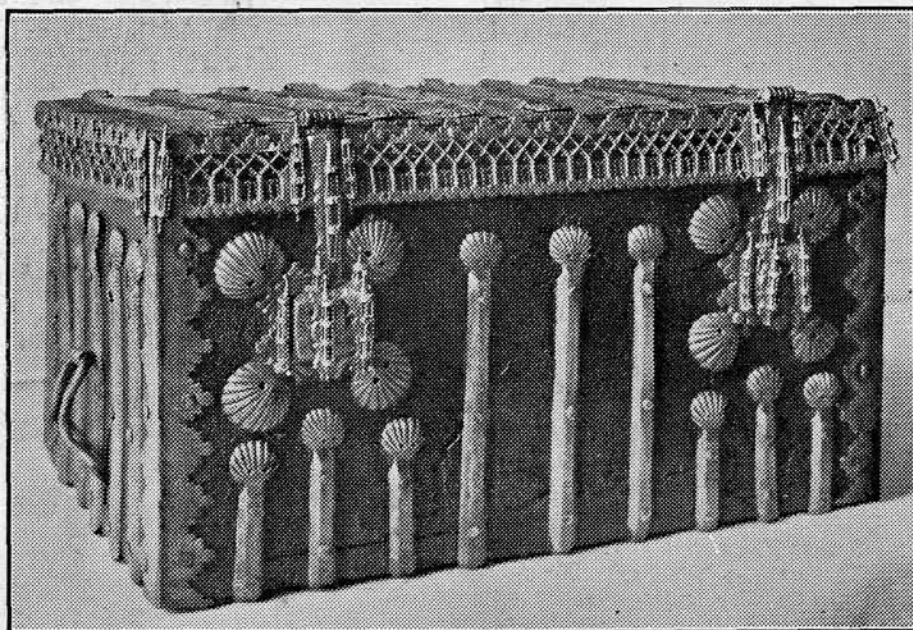
Tegel-opstelling.

Portret van den Conservator.

IJzeren beslag van een Gothische kist.

Pelgrims koffertje, Fransche Gothiek.

Gothisch kistje, Zuid-Duitsche Volkskunst.

OUDE KUNSTNIJVERHEID IN HET PRINCESSEHOF

De afbeeldingen op deze bladzijde laten ons een paar voorbeelden zien uit de verschillende groepen oude kunstnijverheid, waarvan reeds een korte aanduiding in de hiervoor staande beschrijving van het Princessehof is gegeven.

Die van het ijzeren kistbeslag behoort tot de groep sloten en sleutels. Een belangrijke collectie is hiervan aanwezig. De oudste stammen uit de eerste eeuwen na Christus geboorte, uit den tijd dus toen Europa voor een groot deel aan het Romeinsche Imperium onderworpen was. Naast Nederlandsche zijn er Fransche, Spaansche, Duitsche en Engelsche smeedkunstwerkjes te bewonderen. De hier afgebeelde opengewerkte slotplaat, hengsels en verdere kistversieringen dateeren uit de overgang van de 15e op de 16e eeuw en hebben eens het eikenhout van een Gothische kist verfraaid.

Het houten kistje is een oud bruidskoffertje uit Midden-Europa speciaal uit het gebied rondom de Boden Zee. Het is Volks- en boerenkunst en is zeker door een Zuid-Duitschen of Zwitserschen ambachtsman of boer voor zijn liefje of zijn bruid eveneens omstreeks 1500 vervaardigd.

Het derde op deze bladzijde afgebeelde voorwerp is een eeuw vroeger te dateeren en stamt uit de overgang van de 14e op de 15e eeuw. De in het kunstige smeedwerk telkens weer voorkomende schelp, het embleem van Sint Jacob, den beschermheilige van den pelgrim, bewijst ons welke eens de bestemming van dit zeldzaam fraaie koffertje is geweest.

Het koffertje is met leer overtrokken, dat door graveerwerk versierd is en waartegen het opengesmeede ijzerwerk krachtig en sprekend uitkomt.

De Fransche artist, die dit kunstwerkje nu 5 à 6 eeuwen geleden gemaakt heeft, heeft hiermede in zijn vak zeker wel een hoogte bereikt, die in later eeuwen zelden of niet weer bereikt is.

Op een tentoonstelling van bruidskoffertjes en aanverwante kistjes in 1939 in het Princessehof gehouden, waren een honderdtal kunstkistjes en koffertjes te bewonderen, waarvan niet alleen van hout, leer en ijzer, maar ook van koper, van borduurwerk, van ivoor, van schildpad, van hoorn, van papier en van andere technieken. Naast Fransche, Italiaansche, Duitsche, Indische en andere buitenlandse exemplaren konden ook vele Nederlandsche en Friesche exemplaren worden getoond. Onder de Nederlandsche waren vele van zeldzame Indische houtsoorten in de 17e en 18e eeuw door onze schrijnwerkers kwistig gebruikt. Onder de Friesche zag men een groep kerfsnede en beeldhouwwerk in hout en met allerlei ornamenten beschilderd, veelal afkomstig uit Hindeloopen en andere zeeplaatsen uit den Zuid-Westhoek dier provincie.